

rárností v doprovodných textech, umístěvaných pod jednotlivé panely. Poslední blok, nazvaný *Ve škole*, v překladu a v tvorbě, tvořila spíše doprovodná změť diskusních příspěvků nežli přímo konferenčních referátů. Výstupy Evy Niklesové (PF JU, České Budějovice) a Stevena Schwartzhoffa (FF UP, Olomouc) se držely spíše používání některých typů komiksů ve výuce (ať už jako adaptace školní četby nebo jako samostatná pomůcka při výuce jazyků). Ondřej Tomášek se krátce zamyslel nad překladem komiksu i nad omezením překladu (mj. ve výmluvnosti kreseb pro jeden region, která není přenosná do regionu jiného). Konferenci ukončil krátký vstup Radka Malého (FF UP, Olomouc), který pohovořil o vlastní autorské zkušenosti s komiksem v případě reklamního komiksu pro Zoo Olomouc, kde Malý napsal scénář. Celkové dvoudenní kolokvium bylo zakončeno – jak již bylo řečeno výše – přednáškou Davida A. Bernoně pro širokou veřejnost.

Celkově se lze ke kolokviu vyjádřit jen pozitivně – zájem a znalosti zúčastněných se setkávaly s informovaností a poučeností diskutujících návštěvníků. Zejména rozšíření o zahraniční přispěvatele znamenalo pro tuto ustavující konferenci ke vzniku českých komiksových studií velmi mnoho. Ukázaly se opravdu hlavně ony možnosti a perspektivy, které mělo kolokvium v podnázvu: zejména ve zkoumání československé komiksové historie, která je doposud známá velmi úzkému okruhu fanoušků. Zároveň se upozornilo také na doposud chybějící teorii komiksu, která stejně jako v Čechách i ve světě teprve vzniká a ustavuje se. Komiks jako médium přitahuje v současnosti stále výraznější pozornost jako jistá fiktivní spojnice mezi filmem a literaturou – i když jak samotné kolokvium v Olomouci ukázalo, komiks je osobitý druh umění, s vlastní historií, žánry i teorií. V neposlední řadě olomoucké setkání fungovalo také jako důležitý diskusní prostor v rámci silícího výzkumu populární kultury, který se stává přirozenou součástí akademických pracovišť. Z příspěvků z kolokvia se chystá též kolektivní monografie, doplněná v příštím roce velkou výstavou v Brně, věnovanou historii českého komiksu, a druhou oborovou konferencí věnovanou minulosti i perspektivám českého a slovenského komiksu.

Michal Jareš

Bude ako nebolo. Podoby utopického žánru

Vo štvrtok 19. mája 2011 sa uskutočnila v Ústave slovenskej literatúry SAV konferencia o podobách utopického žánru *Bude ako nebolo*. Išlo o tretie vedecké stretnutie v rámci cyklu Konferencia o populárnej kultúre. Podujatie ponúklo priestor pracovníkom vedeckých a akademických pracovísk v SR a ČR, ale tiež publicistom a aj iným záujemcom z radov odbornej i širokej verejnosti. Účastníci prezentovali a konfrontovali výsledky výskumu literárnej, divadelnej a filmovej vedy. Jednotlivé referáty približovali vývinovú i aktuálnu situáciu daného žánru v slovenskom a českom kontexte.

Sekciu reflektujúcu tematické a metodologické hľadiská výskumu súčasných utopických modelov sveta otvoril Ondrej Herec. Vo svojom príspevku sa zameril na všeobecné vyčlenenie pojmov utópia/antiutópia. Všímal si kontext socialistického realizmu

a ideologické zafarbenie dobovej vedeckej fantastiky v rokoch 1948 – 1990. V tejto súvislosti poukázal na vzťah medzi konkrétnou literárnou tvorbou a všeobecným literárnym systémom. Miloš Ferko vo svojej analýze naznačil viaceré polohy alternatívnej fantastiky/utópie, ktorú v priestore strednej Európy priradil k existujúcim pokusom o tvorbu modernej alternatívnej histórie. Zameril sa na poľské literárne prostredie, čo dokumentoval na konkrétnych umeleckých textoch. Antonín K. Kudláč ponúkol náčrt teoretickej reflexie českej literárnej fantastiky po roku 1989. V tejto súvislosti upozornil aj na predchádzajúce obdobie a na spojenie tohto špecifického výskumu s kontextom marxistickej literárnej teórie. V závere príspevku informoval o miernom kvantitatívnom náraste aktuálnych odborných textov, reflektujúcich bázu literárnej fantastiky. Soňa Paštěková sa sústredila na ruskú antiutopickú prózu zo začiatku 20. storočia. Všímal si kontext revolúcie, prvej svetovej vojny a v tejto intencii naznačila samostatný kontext nových koncepcií duchovného sveta v dobovom Rusku. Zároveň ponúkla náčrt situácie v súčasnej ruskej (antiutopickej) literatúre a jej kontakt s masovým čitateľským publikom. Tomáš Horváth sa pokúsil odkryť literárnoteoretický kontext Stanislawa Lema. V ňom identifikoval rámec utopického literárneho diskurzu v kontexte tvorenia fikcie a negácie a rovnako reflektoval prítomný kontext paródie jazyka francúzskych štrukturalistov. Okrem toho poukázal na Lemovo prepájanie tejto metodologickej intencie s literárnou teóriou, čo nachádzame napríklad v polemike s novým románom. Prvú sekciu uzavrel Pavel Kořínek príspevkom analyzujúcim antiutopické vízie v súčasnej angloamerickej fikcii. Na pozadí pojmu dystopia, pri ktorom sa zameril na samotnú konštitúciu žánru, predstavil niektorých literárnych predstaviteľov (napr. Orwella). Zároveň poukázal na určité spochybňovanie delenia na vysokú literatúru a žánrovú literatúru (utópie, resp. dystopie). Túto tému neskôr skonfrontoval s bazou mládežníckej a detskej literatúry.

Sekciu, ktorá na pozadí 19. a 20. storočia upozornila na vývinové modifikácie žánru a ich odraz v tvorbe vybraných slovenských a českých autorov, otvorila Marcela Mikulová. Vo svojom vystúpení sa venovala tvorbe Terézie Vansovej a Martina Kukučina. Jeden zo spoločných menovateľov oboch slovenských autorov odkrývala v ich kritickom pohľade na dobovú situáciu na Slovensku (kritika uhorskej moci, zatvorenia slovenských gymnázií, zlyhanie domácich elít, upozorňovanie na nedostatky Slovákov). Poukázala na prekračovanie klasického rámca literatúry, v diele T. Vansovej smerom k utópii a v diele M. Kukučina smerom k dystopii. Lucie Peisertová predstavila podoby anarchistického smerovania časopisu *Nový kult* (Stanislav Kostka Neumann) v deväťdesiatych rokoch 19. storočia. Reflektovala jeho budúce perspektívy a zároveň odhalila jeho existenciu v dobovom sémantickom kontexte. V tejto súvislosti sa zamerala na jeho čitateľskú bázu a začlenenosť do prostredia českej moderny. Samostatnú pozornosť venovala v príspevku proklamácii ideologického programu. René Bílik predniesol príspevok s názvom *Niekoľko poznámok k problematike „utopického miesta“ v slovenskej literatúre 20. storočia*. Všímal si v ňom formovanie dvoch základných toposov (mesto, ostrov). V tomto kontexte neobišiel ani literárnu produkciu, v ktorej obe priestorové kategórie absentujú. Na záver konštatoval kvantitatívnu dominanciu fenoménu „mestskosti“ v slovenskej literatúre. Michal Babiak sa vo svojom referáte zameril na podoby „Nového človeka“ v expresionistických drámach Vladimíra Hurbana Vladimírova. Podrobne v ňom vysvetlil viaceré

kontexty a kultúrne inšpirácie tvorby tohto autora. Michal Habaj vo svojom príspevku uvažoval o charaktere utopizmu v slovenskej poézii okolo roku 1920 a zároveň ponúkol obraz vnímania poetických koncepcií v kontexte chápania utópií. Na pozadí diel viacerých autorov (J. R. Poničan, L. Novomeský, E. B. Lukáč, J. Smrek) poukázal na odlišnosti a podobnosti marxistickej (revolučnej) a spirituálnej utópie. Jakub Machek priblížil náčrt systematizácie českej medzivojnovovej utopickéj beletrie. Podrobne identifikoval jednotlivé formy utópie a dystopie, ktoré stoja na začiatku rozdelenia utopických systémov. Rovnako sa vo svojom príspevku dotkol vzťahu tohto typu literatúry s dobovou spoločnosťou.

V druhej časti sekcie vystúpili so svojimi referátmi Michal Jareš (Vít se vrací k Acheirům. Utopie a antiutopie v letech 1945 – 1949), Pavel Matejovič (Dystópia a kontrafaktuálne naratívy) a Karol Csiba (Utópia/antiutópia v prózach Petra Macsovszského).

Jelena Paštéková vo svojom príspevku Reverzibilita utopizmu v babylonských voďách vychádzala z dvoch východísk: z utopizmu formy umenia v zmysle definície Th. Adorna v posmrtno vydanéj knižke *Estetická teória* (1970) a z polarít afirmácie alebo odmietnutia totalitarizmu v zložke témy. Existenciu „zlých“ topikov chápe ako inverziu utopizmu. Prinášajú „všedný“ obraz hyperbolizovaného zla, ktoré sa zdá byť príliš veľké na to, aby sa dalo praktizovať. Výrazové prostriedky tohto autorského gesta sleduje na materiáli Pišťankovho románu *Rivers of Babylon* a jeho filmovej podoby v rovnomennom filme V. Balca.

Aspekty utópie z pohľadu iných disciplín priniesli vystúpenia kolegov z oblasti publicistiky a dejín filmu. Jednotlivé príspevky ponúkli Michal Havran – Od radikálnej reformácie k radikálnej utópii, Martin Ciel – Slovo „pes“ nehryzie (Prečo sci-fi pôsobí podľa F. Josta fiktívnejšie ako dokument) a Vít Schmarc – Vesmírna genocida a revoluční romantizmus. Ideologická fantázie súčasného Hollywoodu.

Po prezentácii všetkých referátov a po záverečnej diskusii sa pravdepodobne potvrdili ambície organizátorov vytvoriť pravidelnú platformu špecifického uvažovania o populárnych žánroch. Konferencia *Bude ako nebolo* zároveň pozitívne prispela k udržiavaniu odbornej komunikácie medzi slovenskými a českými literárnymi vedcami a načrtla možnosti pre spoluprácu viacerých zúčastnených inštitúcií.

Karol Csiba